

ข้อกำหนดกรุงเทพฯ กับการพัฒนาสิทธิมนุษยชนของผู้ต้องขังหญิงในเรือนจำ

The Bangkok Rules and Human Rights Development of Women Prisoners

วุฒิเกียรติ ชัยชนะ¹, อาจารย์กิ่งกนก ขวลิตรารัง, Ph.D.²

¹ นิติศาสตรบัณฑิต คณะสังคมศาสตร์ ภาควิชารัฐศาสตร์ สาขาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

² อาจารย์ที่ปรึกษา คณะสังคมศาสตร์ ภาควิชารัฐศาสตร์ สาขาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการพัฒนาสิทธิมนุษยชนของผู้ต้องขังหญิงในเรือนจำและอิทธิพลของข้อกำหนดกรุงเทพฯ ต่อการพัฒนาสิทธิมนุษยชนของผู้ต้องขังหญิงในเรือนจำในประเทศประเทศไทย และประเทศอื่น ๆ โดยใช้วิธีการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพจากแหล่งข้อมูลปฐมภูมิโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ปฏิบัติงานจากหน่วยงานต่าง ๆ และข้อมูลทุติยภูมิจากเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาสิทธิของผู้ต้องขังหญิงในเรือนจำอันมีที่มาจากข้อกำหนดกรุงเทพฯ

ผลการศึกษาพบว่าโครงการข้อกำหนดกรุงเทพฯ มีจุดเริ่มต้นจากประเทศไทยและได้รับการผลักดันไปสู่ความร่วมมือระดับระหว่างประเทศผ่านการประชุมใหญ่สมัชชาสหประชาชาติสมัยที่ 65 จนได้รับการยอมรับเป็น “ข้อกำหนดของสหประชาชาติสำหรับการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังหญิงในเรือนจำและมาตรการที่มีเชิงการคุมขังสำหรับผู้กระทำผิดหญิง” หรือ “ข้อกำหนดกรุงเทพฯ” และมีส่วนผลักดันให้เกิดการพัฒนาด้านสิทธิมนุษยชนต่อผู้ต้องขังหญิงในเรือนจำ โดยในส่วนของประเทศไทยมีการพัฒนา 4 ด้าน ประกอบไปด้วย 1. ด้านกายภาพของเรือนจำ 2. ด้านการปฏิบัติสำหรับผู้ต้องขังหญิง 3. ด้านความรู้ความเข้าใจของบุคลากรของเรือนจำ และ 4. ด้านงบประมาณในการดูแลผู้ต้องขังหญิง ยิ่งไปกว่านั้นในส่วนของ การดำเนินการด้านต่างประเทศของประเทศไทยได้มีการจัดตั้งสถาบันเพื่อการยุติธรรมแห่งประเทศไทย (องค์การมหาชน) เพื่อติดตามผลและให้ความรู้เกี่ยวกับข้อกำหนดกรุงเทพฯ แก่ส่วนราชการของประเทศต่าง ๆ โดยในปัจจุบันสถาบันเพื่อการยุติธรรมแห่งประเทศไทยมีความร่วมมือกับประเทศอาร์เจนตินา และประเทศฟิลิปปินส์ สำหรับการพัฒนาสิทธิมนุษยชนของผู้ต้องขังหญิงในเรือนจำ

คำสำคัญ : ข้อกำหนดกรุงเทพฯ / ผู้ต้องขังหญิง / การพัฒนาสิทธิมนุษยชน

Abstract

This research aims to study the development of the human rights of women prisoners and the Bangkok Rules' influence on the development of the human rights of women prisoners in Thailand and other countries. This study uses qualitative research methods. In terms of primary sources, in-depth interviews are conducted with practitioners from concerned agencies, while secondary data are collected from the documents related to the development of the human rights of women prisoners under the Bangkok Rules.

The research results reveal that Thailand launched the Bangkok Rules project and pushed forward the project to international cooperation on the 65th United Nations General Assembly in December 2010. Finally the Bangkok Rules has been recognized as "The United Nations Rules for the Treatment of Women Prisoners and Non-Custodial Measures for Women Offenders". The Bangkok Rules has an impact on the development of human rights of women prisoners. The development of human rights of women prisoners in Thailand consists of 4 parts as follows, 1. Physical condition of prison 2. Treatment of women prisoners 3. capabilities and knowledge of correction officers and 4. Government spending on woman prisoners. In addition, Royal Thai governments has established Thailand institute of Justice (Public Organization) to provide support and technical out-reaching programme regarding the implementation of the Bangkok Rules to the Department of Corrections in partner countries. In the present Thailand institute of Justice has collaborated with the Argentinian and Philippines Government to ensure the best practice of human rights on woman prisoners.

Keywords: Bangkok Rules / women prisoners / the development of human rights

ความสำคัญของปัญหา

ประเด็นด้านสิทธิมนุษยชนเป็นประเด็นที่ทั่วโลกให้ความสนใจและหลายภาคส่วนมีความมุ่งมั่นที่จะพัฒนาและแก้ไข ไม่ว่าจะเป็นบุคคล กลุ่มบุคคล องค์กร ทั้งระดับประเทศ และระดับระหว่างประเทศต่างมีการเคลื่อนไหวเพื่อจัดปัญหาการละเมิดสิทธิมนุษยชน ทั้งในเชิงเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ชาติพันธุ์ ฯลฯ อันเป็นสถานการณ์พื้นฐานทางการเมือง เศรษฐกิจและสังคมในโลกปัจจุบัน

เช่นเดียวกันกับประเทศไทยที่ได้มีความพยายามในการยกระดับสิทธิมนุษยชนในประเทศเห็นได้จากความร่วมมือของภาครัฐ ภาคเอกชน และองค์กรอิสระที่ผลักดันจนเกิดความก้าวหน้าในการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนในรูปแบบต่างๆ ยิ่งไปกว่านั้นในระดับระหว่างประเทศ ประเทศไทยได้เข้าไปมีบทบาทหลายด้านในการพัฒนาหลักสิทธิมนุษยชน ทั้งบทบาทร่วมและบทบาทนำในองค์กรสหประชาชาติในช่วง 5 ปีที่ผ่านมา ไม่ว่าจะเป็นการที่ประเทศไทยได้รับเลือกตั้งเป็นสมาชิกคณะมนตรีสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ (Human Rights Council) วาระปี พ.ศ. 2553-2556 และได้เป็นประธานคณะมนตรีสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ วาระปี พ.ศ. 2553-2554 การเข้าร่วมเป็นภาคีด้านสิทธิมนุษยชนประกอบไปด้วย อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิของคนพิการ เมื่อเดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2551 และอนุสัญญาว่าด้วยการต่อต้าน

การทรมาน และการกระทำอื่น ๆ ที่โหดร้าย ไร้มนุษยธรรม หรือที่ย่ำยีศักดิ์ศรี เมื่อเดือนตุลาคม พ.ศ. 2550 รวมไปถึงการผลักดันข้อกำหนดของสหประชาชาติสำหรับการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังหญิงในเรือนจำ และมาตรการที่มีใช้การคุมขังสำหรับผู้กระทำผิดหญิง (United Nations Rules for the Treatment of Women Prisoners and Non-Custodial Measures for Women Offenders) หรือเรียกโดยย่อว่า ข้อกำหนดกรุงเทพ (Bangkok Rules) จนผ่านการรับรองร่างข้อมติจากที่ประชุมสมัชชาสหประชาชาติสมัยที่ 65 (the 65th session of the United Nations General Assembly) ด้วยระบบการผ่านร่างข้อกำหนดแบบฉันทามติ (www.mfa.go.th) โดยในส่วนของข้อกำหนดกรุงเทพ นั้นถือเป็นความร่วมมือระหว่างประเทศด้านสิทธิมนุษยชนที่มีความโดดเด่นอย่างยิ่งของประเทศไทยเนื่องจากได้รับการยอมรับและผลักดันในเวทีระดับสหประชาชาติ และเป็นความท้าทายของหน่วยงานราชการของไทยที่จะดำเนินการผลักดันข้อกำหนดดังกล่าวให้ประสบผลสำเร็จจากภายในประเทศสู่ระดับโลก

ทั้งนี้ ข้อกำหนดกรุงเทพ มีจุดเริ่มต้นจากโครงการ “กำลังใจ” ซึ่งเป็นโครงการในพระดำริของพระเจ้าหลานเธอ พระองค์เจ้าพัชรกิติยาภา โครงการดังกล่าวมีใจความสำคัญเกี่ยวกับประเด็นความอ่อนไหวที่เกิดจากความแตกต่างทางเพศ โดยเฉพาะผู้ต้องขังหญิง เช่น โครงการยุติความรุนแรงต่อเพศหญิง โครงการแม่และเด็กซึ่งใส่ใจเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้ต้องขังหญิง ทั้งที่ตั้งครรภ์หรือมีบุตรติดพัน รวมไปถึงการส่งเสริมอาชีพให้ผู้ต้องขังในแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงเป็นต้น หลังจากที่โครงการ “กำลังใจ” ได้รับความสำเร็จจากดำเนินการโครงการภายในประเทศ พระเจ้าหลานเธอ พระองค์เจ้าพัชรกิติยาภาทรงมีพระดำริที่จะผลักดันโครงการดังกล่าวให้ได้รับความยอมรับในระดับสหประชาชาติ โดยพระองค์ทรงผลักดันโครงการกำลังใจสู่ระดับนานาชาติด้วยการพัฒนาโครงการ Enhancing Lives of Female Inmates หรือกล่าวว่าการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังหญิงและมาตรการที่มีใช้การคุมขังสำหรับผู้กระทำผิดหญิงขึ้นจนผ่านการรับรองโดยองค์การสหประชาชาติดังที่กล่าวข้างต้น ซึ่งนำความภาคภูมิใจมาสู่ประเทศไทยเป็นอย่างยิ่ง (โครงการกำลังใจ, 2554)

แต่อย่างไรก็ดี โดยข้อมติดังกล่าวเป็นกฎหมายระหว่างประเทศในลักษณะที่เป็นการเสนอแนะ แต่ไม่ได้มีผลบังคับใช้ต่อชาติสมาชิกของสหประชาชาติ หรือที่เรียกว่า “Soft law” จึงมักถูกวิพากษ์วิจารณ์เสมอว่าไม่สามารถสร้างความเปลี่ยนแปลงและการพัฒนาต่อประโยชน์ของมนุษยชาติเท่าที่ควร ถึงขนาดมีผู้เคยกล่าวไว้ว่าการประชุมของสมัชชาสหประชาชาติเปรียบเสมือน “Talk shop” ซึ่งหมายถึงเป็นการประชุมหารือที่มีแต่การพูดคุย วิพากษ์วิจารณ์ ลงคะแนนเสียง แต่ไม่สามารถสร้างผลลัพธ์ที่จับต้องได้อย่างแท้จริง ด้วยเหตุผลดังกล่าว ทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจอย่างยิ่งที่จะศึกษาและติดตามผลของข้อกำหนดกรุงเทพ ต่อการพัฒนาหลักสิทธิมนุษยชนของผู้ต้องขังหญิงว่ามีการเปลี่ยนแปลงอย่างไรหลังจากที่ข้อกำหนดกรุงเทพ ได้รับการรับรองร่างข้อมติโดยที่ประชุมสมัชชาสหประชาชาติ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการพัฒนาหลักสิทธิมนุษยชนของผู้ต้องขังหญิงในเรือนจำ
2. เพื่อศึกษาอิทธิพลของข้อกำหนดกรุงเทพ ต่อการพัฒนาหลักสิทธิมนุษยชนของผู้ต้องขังหญิงในเรือนจำในประเทศประเทศไทย และประเทศอื่น ๆ ที่นำไปใช้

ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาผลสำเร็จของข้อกำหนดกรุงเทพฯ ที่ส่งผลต่อการพัฒนาหลักสิทธิมนุษยชนของผู้ต้องขังหญิง โดยมุ่งศึกษาพัฒนาการของทัณฑสถานหญิงในประเทศต่าง ๆ หลังการรับรองข้อกำหนดกรุงเทพฯ โดยที่ประชุมสมัชชาสหประชาชาติครั้งที่ 65 มีกำหนดเวลาการวิจัยตั้งแต่ปี พ.ศ. 2556 – 2558 ด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกเป็นรายบุคคล (In-depth Interview) สำหรับการเก็บข้อมูลจากทัณฑสถานหญิงของประเทศไทย รวมถึงศึกษาข้อมูลเชิงเอกสารจากหน่วยงานขององค์การสหประชาชาติและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับงานราชทัณฑ์ในต่างประเทศ

การทบทวนวรรณกรรม

ในการศึกษาวิจัยข้อกำหนดกรุงเทพฯ กับการพัฒนาหลักสิทธิมนุษยชนของผู้ต้องขังหญิงในเรือนจำ ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง และมีประโยชน์ต่อการค้นคว้าวิจัยออกเป็น 3 ส่วนประกอบด้วยส่วนที่ 1 ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับความร่วมมือระหว่างประเทศ ส่วนที่ 2 ข้อมูลองค์การระหว่างประเทศ ส่วนที่ 3 หลักสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศที่มีความสำคัญต่อความเป็นมาของข้อกำหนดกรุงเทพฯ ส่วนที่ 4 ขั้นตอนในการผลักดันและข้อมูลต่างๆ ของข้อกำหนดสหประชาชาติว่าด้วยการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังหญิงในเรือนจำและมาตรการที่มีใช้การคุมขังสำหรับผู้กระทำความผิดที่เป็นหญิงหรือข้อกำหนดกรุงเทพฯ โดยอ้างอิงข้อมูลจากเอกสารที่รับรองโดยกระทรวงการต่างประเทศ กระทรวงยุติธรรมของไทย และโครงการกำลังใจ

1. ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับความร่วมมือระหว่างประเทศ

ทฤษฎีเสรีนิยม และความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ

ทฤษฎีเสรีนิยมได้รับการสนใจครั้งแรกในแวดวงวิชาการในศตวรรษที่ 18 โดย Immanuel Kant นักปรัชญาการเมืองชาวเยอรมัน Montesquieu นักวิพากษ์สังคม และนักคิดทางการเมืองชาวฝรั่งเศส หลังจากนั้นเริ่มเข้ามามีความเกี่ยวข้องกับทฤษฎีทางความสัมพันธ์ระหว่างประเทศในศตวรรษที่ 19 เมื่อ John Stuart Mill และ Jeremy Bentham นักปรัชญาการเมืองชาวอังกฤษได้เขียนถึงแนวคิดจากทฤษฎีเสรีนิยมที่มีผลกระทบต่อความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ หลังจากนั้นผู้นำระดับโลกหลายคนก็ได้้นำแนวคิดของเสรีนิยมมาประกอบไว้ในการดำเนินนโยบายทางความสัมพันธ์ระหว่างประเทศของพวกเขา โดยมีแนวคิดหลักในการร่วมมือกันเพื่อสร้างสันติภาพให้แก่โลก (Steans, 2004) ทฤษฎีเสรีนิยมแสดงให้เห็นถึงความท้าทายหลายประการซึ่งไม่ใช่การเอาชนะซึ่งกันและกัน เพราะเสรีนิยมเชื่อว่าการต่อสู้จะนำมาซึ่งความเจ็บปวดที่ไร้ซึ่งประโยชน์ ทำให้เสรีนิยมมองความสัมพันธ์ระหว่างประเทศในเชิงการสร้างความสัมพันธ์ในความร่วมมือเชิงสร้างสรรค์ ความร่วมมือของรัฐบาลที่จะช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เช่นประเทศที่ร่ำรวยช่วยเหลือประเทศที่ยากจนเพื่อส่งเสริมเศรษฐกิจ และเสถียรภาพของโลก อย่างไรก็ตามเสรีนิยมยังเชื่อในการส่งเสริมระบบเศรษฐกิจด้วยทุนนิยม ผ่านการปกครองแบบประชาธิปไตย และมุ่งให้มวลโลกใช้กลไกตลาดเสรี เสรีนิยมสมัยใหม่นั้นไม่ได้พูดถึงแต่ความความร่วมมือของตัวแสดงที่เป็นรัฐเท่านั้น แต่ยังให้ความสำคัญกับตัวแสดงอื่นด้วยในการสร้างความมั่นคง พัฒนาศักยภาพทางเศรษฐกิจ และสังคมของประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก (Burchill, 2001)

ทฤษฎีความเกี่ยวพัน

ทฤษฎีความเกี่ยวพัน (พินธุสุรายุทธ์ ลดาวัลย์, 2536) ของ James N. Rosenau นักวิชาการทางรัฐศาสตร์ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ซึ่งได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่ออิทธิพลต่อการกำหนดนโยบายของรัฐในแต่ละประเทศ และสรุปสาระสำคัญได้ว่าปัจจัยต่างๆ ทั้งปัจจัยภายใน (Internal factors) และปัจจัยภายนอก (External Factors) เป็นสิ่งที่มีอิทธิพลผลักดันให้รัฐบาลของแต่ละประเทศ กระทำการหรือไม่กระทำการดำเนินนโยบายอย่างใดอย่างหนึ่งเพื่อติดต่อสัมพันธ์กับต่างประเทศ การที่รัฐบาลกระทำการหรือดำเนินนโยบายเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างประเทศในด้านใดก็ตามส่วนใหญ่เกิดจากความต้องการหรือความจำเป็นภายในประเทศนั้นๆ เป็นสำคัญ กล่าวได้ว่า การดำเนินสัมพันธภาพระหว่างประเทศซึ่งเกิดขึ้นในรูปแบบต่างๆ เป็นความสัมพันธ์ระหว่างประเทศซึ่งเป็นระบบย่อย (sub-system) ที่มีแรงผลักดันจากสถานการณ์ภายในประเทศของแต่ละประเทศ กับระบบใหญ่ซึ่งหมายถึงระบบระหว่างประเทศ

2. องค์การระหว่างประเทศ

องค์การระหว่างประเทศถือเป็นสถาบันที่มีอำนาจในการตัดสินใจเป็นของตนเอง และมีความเป็นอิสระจากรัฐผู้ให้กำเนิด ด้วยเหตุผลอย่างน้อย 2 ประการ (barnett , Finnemore 2006) 1. องค์การระหว่างประเทศมีสิทธิถูกต้องตามกฎหมายในการดำรงอยู่ 2. มีระบบการทำงานที่เชี่ยวชาญ รวมถึงสามารถควบคุมฐานข้อมูลที่แท้จริงในด้านต่างๆ ยกตัวอย่างเช่น องค์การการค้าโลก (World Trade Organization: WTO) ที่มีความเชี่ยวชาญในด้านการพัฒนาระบบการค้าของประเทศต่าง ๆ ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ไม่ว่าจะเป็นการเป็นเวทีกลางเพื่อการเปิดการค้าเสรีของประเทศต่างๆ และการจัดทำความตกลงทั่วไปว่าด้วยการค้าและภาษีศุลกากร ซึ่งด้วยความชำนาญและการก่อตั้งที่ได้รับการยอมรับจากชาติสมาชิกทั่วโลกทำให้ องค์การการค้าโลกกลายเป็นองค์การระหว่างประเทศซึ่งเป็นตัวแสดงที่มีความสำคัญต่อระบบเศรษฐกิจของโลกอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

ยิ่งไปกว่านั้นองค์การระหว่างประเทศยังถือเป็นตัวแสดงที่สำคัญในการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศเนื่องจากส่งผลกระทบต่อโครงสร้างของความสัมพันธ์ระหว่างประเทศใน 3 รูปแบบ 1. ทำให้เกิดการแบ่งประเภทตัวแสดงและการกระทำในโครงสร้างของความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ 2. ทำให้เกิดความหมายที่ตายตัวในสังคมโลก 3. ทำให้เกิดบรรทัดฐาน หลักแนวคิด และตัวแสดงใหม่ ๆ ในความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ

3. หลักสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศที่สำคัญต่อข้อกำหนดกรุงเทพฯ

เพื่อให้ทราบถึงแนวคิดด้านมนุษยชนซึ่งเป็นที่มาของข้อกำหนดกรุงเทพฯ และการร่วมกันพัฒนาหลักสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศ ในส่วนที่ 2 ของตรวจเอกสารผู้วิจัยจึงได้รวบรวมมาตรฐานในการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดระหว่างประเทศที่สำคัญต่อข้อกำหนดกรุงเทพฯ ไว้ดังนี้

หลักสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐาน

ปัจจุบันมีข้อบัญญัติเกี่ยวกับหลักสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานที่ถือว่ามีผลสำคัญต่อมวลมนุษยชาติ เนื่องจากเป็นที่ยอมรับในการยึดถือปฏิบัติทั่วโลก รวมถึงมีความสำคัญต่อการหลัก

สิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับผู้ต้องขังอยู่ 2 ฉบับ ประกอบด้วย 1. ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน 2. กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (ศักดิ์ชัย เลิศพานิชพันธุ์ และคณะ, 2551)

หลักสิทธิมนุษยชนที่เกี่ยวข้องกับสตรี

ในการจัดทำร่างข้อกำหนดกรุงเทพฯ มีการศึกษาทบทวนหลักสิทธิมนุษยชนในระดับระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับสตรีที่สำคัญ 2 ฉบับ ประกอบด้วย 1. อนุสัญญาว่าด้วยการขจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีในทุกรูปแบบ 2. ปฏิญญาว่าด้วยการขจัดความรุนแรงต่อสตรี (ศักดิ์ชัย เลิศพานิชพันธุ์และคณะ, 2551)

หลักสิทธิมนุษยชนที่เกี่ยวข้องกับผู้ต้องขัง และมาตรการไม่ควบคุมตัว

ในการจัดทำร่างข้อกำหนดกรุงเทพฯ หลักสิทธิมนุษยชนที่เกี่ยวข้องกับผู้ต้องขัง และมาตรการไม่ควบคุมตัวถือเป็นหลักสิทธิมนุษยชนที่เกี่ยวข้องกับการสร้างแนวคิดให้เกิดข้อกำหนดสหประชาชาติว่าด้วยการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังหญิงในเรือนจำและมาตรการที่มีใช้การคุมขังสำหรับผู้กระทำความผิดที่เป็นหญิงโดยตรงเนื่องจากเป็นข้อกำหนดระหว่างประเทศที่มีมาก่อน และทั่วโลกยอมรับและนำมาปรับจนใช้ถือเป็นบรรทัดฐานต่อการพัฒนาหลักสิทธิมนุษยชนสำหรับผู้ต้องขังจนถึงปัจจุบันจนและเป็นรากฐานให้เกิดเป็นการพัฒนาหลักสิทธิมนุษยชนสำหรับผู้หญิง โดยหลักสิทธิมนุษยชนที่เกี่ยวข้องกับผู้ต้องขัง และมาตรการไม่ควบคุมตัวที่กล่าวถึงประกอบไปด้วย 1. ข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำว่าด้วยการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังของสหประชาชาติ และมาตรฐานขั้นต่ำของสหประชาชาติสำหรับมาตรการไม่ควบคุมตัว และ 2. มาตรฐานขั้นต่ำของสหประชาชาติสำหรับมาตรการไม่ควบคุมตัว (ศักดิ์ชัย เลิศพานิชพันธุ์และคณะ, 2551)

4. ข้อกำหนดสหประชาชาติว่าด้วยการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังหญิงในเรือนจำและมาตรการที่มีใช้การคุมขังสำหรับผู้กระทำความผิดที่เป็นหญิง หรือข้อกำหนดกรุงเทพฯ

ข้อกำหนดกรุงเทพฯ ถือเป็นข้อมติซึ่งมีที่มาจากที่ประชุมสมัชชาใหญ่แห่งสหประชาชาติ และมีฐานะเป็นหนึ่งใน 6 องค์การหลักของสหประชาชาติ (สำนักงานกิจการยุติธรรม, 2554) ที่ประชุมนี้ประกอบด้วยประเทศสมาชิกของสหประชาชาติทั้งหมด โดยแต่ละประเทศจะมีสิทธิออกเสียงหนึ่งเสียงเท่ากัน โดยสมัชชาใหญ่แห่งสหประชาชาติเป็นที่ประชุมและอภิปรายต่าง ๆ ที่เข้าสู่วาระการประชุม และเพื่อแสดงความเห็น ให้คำปรึกษา ตอบข้อสงสัย เสนอข้อเสนอแนะ ตลอดจนข้อโต้แย้ง แก่ประเทศสมาชิกรวมทั้งคณะมนตรีความมั่นคงแห่งสหประชาชาติ ข้อมติอันมีที่มาจากสมัชชาใหญ่แห่งสหประชาชาติถือเป็นข้อมติที่ไม่มีสภาพบังคับใด ๆ ในทางกฎหมายต่อประเทศสมาชิก ผลของมติเป็นเพียงการแสดงออกร่วมกันของประเทศสมาชิกรเท่านั้น

ความเป็นมาของข้อกำหนดกรุงเทพฯ

โครงการจัดทำข้อเสนอประเทศไทยเพื่อผลักดันเป็นข้อกำหนดสหประชาชาติสำหรับการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังหญิงในเรือนจำ หรือโครงการ ELFI (The Enhancing Lives of Female inmates) เป็นโครงการในพระดำริของพระเจ้าหลุยส์ที่ 16 พระองค์เจ้าพัชรกิติยาภา ซึ่งสนพระทัยในเรื่องของการให้ความช่วยเหลือและสนับสนุนผู้ต้องขังที่ขาดโอกาสในกระบวนการยุติธรรม โดยโครงการนี้เป็นส่วนต่อขยายจากโครงการ

กำลังใจให้ไปสู่ระดับนานาชาติ ซึ่งเดิมโครงการกำลังใจมีเป้าหมายเบื้องต้นคือ ผู้ต้องขังหญิงที่ตั้งครรภ์ และเด็กติดผู้ต้องขังในเรือนจำของประเทศไทย เนื่องจากทรงเล็งเห็นว่ากิจกรรมนี้เป็นช่องว่างซึ่งภาครัฐไม่สามารถเข้าไปดูแลได้อย่างทั่วถึง รวมถึงเด็กติดผู้ต้องขังซึ่งไม่ได้กระทำความผิดแต่กลับได้รับผลกระทบโดยตรง โดยโครงการELFIนี้ กระทรวงยุติธรรมได้สนองพระดำริ โดยได้มอบหมายให้สำนักงานกิจการยุติธรรมเป็นผู้รับผิดชอบโครงการ (สำนักงานกิจการยุติธรรม, 2554)

โครงการ ELFI มีความสำคัญต่อการพัฒนางานด้านการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังหญิงในเรือนจำ โดยจะเป็นการมุ่งเน้นให้นานาชาติได้ตระหนักถึงปัญหาของผู้ต้องขังหญิงในระบบราชทัณฑ์และร่วมมือกันพัฒนามาตรฐานการปฏิบัติต่อไป ซึ่งไม่เพียงแต่ประเทศไทยเท่านั้นที่ได้รับประโยชน์ หากแต่จะส่งผลให้การปฏิบัติต่อผู้ต้องขังหญิงในเรือนจำของนานาประเทศได้มีการพัฒนาและยกระดับให้เป็นไปในทิศทางที่เหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพการณ์ในปัจจุบัน เนื่องจากข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำว่าด้วยการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังในเรือนจำ (The UN Standard Minimum Rules for the Treatment of Prisoners) นั้น ได้ถูกใช้มาเป็นเวลากว่า 53 ปี โดยในห้วงเวลาที่ประกาศใช้นั้น ประเด็นเรื่องผู้ต้องขังหญิงยังไม่รุนแรงและเป็นปัญหาเท่ากับในปัจจุบัน จึงเป็นเวลาที่เหมาะสม ที่ประเทศไทยจะได้ริเริ่มดำเนินการในเรื่องนี้

หลักการ และกรอบแนวคิดของข้อกำหนดกรุงเทพฯ

ผู้ต้องขังหญิงถือได้ว่าเป็นประชากรกลุ่มน้อยในกระบวนการยุติธรรม จึงถือเสมือนเป็นบุคคลที่ถูกลืมอยู่เสมอ (The Forgotten People) และด้วยเหตุของจำนวนที่มีอยู่น้อยนี้ จึงทำให้มักถูกมองข้ามไม่ได้รับโอกาสที่เท่าเทียมกับผู้ต้องขังชาย อาทิเช่น การดูแลเอาใจใส่ทั้งในด้านชีวิตความเป็นอยู่ การกำหนดสถานที่คุมขัง การออกแบบเรือนจำ การได้รับบริการปัจจัยขั้นพื้นฐานที่ไม่เพียงพอ รวมทั้งการแก้ไขฟื้นฟู และการเตรียมการก่อนปลดปล่อย เป็นต้น (สำนักงานกิจการยุติธรรม, 2554)

ในห้วงระยะเวลา 10 ปีที่ผ่านมา ได้เกิดปรากฏการณ์ผู้ต้องขังหญิงมีอัตราเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว และมีอัตราการเพิ่มขึ้นที่มากกว่าอัตราการเพิ่มของผู้ต้องขังชาย จึงทำให้เกิดปัญหาในการบริหารงานเรือนจำด้านต่าง ๆ อาทิเช่น เรือนจำมีจำนวนไม่เพียงพอ มีเด็กติดผู้ต้องขังหญิงที่เป็นประชากรแฝงเพิ่มมากขึ้น รวมไปถึงประเด็นเรื่องการออกแบบเรือนจำที่ไม่ได้ออกแบบมาเพื่อรองรับผู้ต้องขังหญิง ปัญหาสภาพแวดล้อมหรือวิถีปฏิบัติที่จำเป็นต่อการสนองธรรมชาติของผู้หญิงไม่เหมาะสมหรือถูกกละเลย (Gender sensitive issues) ฯลฯ เป็นต้น

วิธีการและเครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัย

ในการศึกษาครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยการศึกษาค้นคว้าจากวารสาร เอกสาร หนังสือ ข้อมูลทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องรวมถึงข้อมูลทางด้านบุคคล ทั้งนี้ผู้วิจัยจะเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการสัมภาษณ์ผู้ต้องขังหญิง และผู้ปฏิบัติงานที่มีความเกี่ยวข้องกับข้อกำหนดกรุงเทพฯ จากทัณฑสถานต่างๆ โดยใช้เทคนิคและวิธีการ ประกอบไปด้วย การสัมภาษณ์ (Interview) โดยใช้เทคนิคการสัมภาษณ์แบบกึ่งทางการ (Semi-formal interview) ซึ่งผู้วิจัยจะทำการสัมภาษณ์เอง เพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีความละเอียดและตรงกับวัตถุประสงค์ โดยการใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ให้ข้อมูล คำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์จะมีลักษณะปลายเปิด และในขณะที่สัมภาษณ์หากพบว่ามีปรากฏการณ์

หรือประเด็นปัญหาใดก็จะทำการสัมภาษณ์อย่างละเอียดเพื่อให้ได้คำตอบอย่างชัดเจน พร้อมทั้งบันทึกข้อมูลที่
 ที่ได้ลงในเครื่องบันทึกเสียง และบันทึกภาพที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย

ผู้ให้ข้อมูลศึกษาในการวิจัยครั้งนี้มีผู้ให้ข้อมูลศึกษาทั้งสิ้น 13 คน จาก 2 เรือนจำ 1 ทัณฑสถาน
 และจากสถาบันเพื่อการยุติธรรมแห่งประเทศไทย โดยการสุ่มเลือกจากเรือนจำ 3 ประเภท มีรายละเอียดดังนี้

4.1	ทัณฑสถานบำบัดพิเศษหญิงธนบุรี (เป็นเรือนจำเฉพาะเพศหญิง) ประกอบด้วย	
	ผู้อำนวยการทัณฑสถานบำบัดพิเศษหญิง (ผู้บริหารระดับสูง)	1 คน
	นักสังคมสงเคราะห์ชำนาญการ (เจ้าหน้าที่ระดับปฏิบัติ)	1 คน
	ผู้ต้องขังหญิง	2 คน
4.2	เรือนจำกลางพระนครศรีอยุธยา (เป็นเรือนจำที่มีแดนหญิงขนาดใหญ่) ประกอบไปด้วย	
	ผู้บัญชาการเรือนจำจังหวัดพระนครศรีอยุธยา (ผู้บริหารระดับสูง)	1 คน
	ผู้บังคับการแดนหญิง (เจ้าหน้าที่ระดับปฏิบัติ)	1 คน
	ผู้ต้องขังหญิง	2 คน
4.3	เรือนจำอำเภอธัญบุรี (เป็นเรือนจำที่มีแดนหญิงขนาดเล็ก) ประกอบไปด้วย	
	ผู้บัญชาการเรือนจำอำเภอธัญบุรี (ผู้บริหารระดับสูง)	1 คน
	ผู้ต้องขังหญิง	2 คน
4.4	สถาบันเพื่อการยุติธรรมแห่งประเทศไทย ประกอบไปด้วย	
	รองผู้อำนวยการสถาบันเพื่อการยุติธรรมแห่งประเทศไทย (ผู้บริหารระดับสูง)	1 คน
	นักวิชาการเพื่อการยุติธรรม (เจ้าหน้าที่ระดับปฏิบัติ)	1 คน

ผลการวิจัย

ข้อกำหนดกรุงเทพ ถือเป็นหลักปฏิบัติแรกในระหว่างประเทศที่จัดทำขึ้นมาเพื่อพัฒนาหลักสิทธิ
 ของผู้ต้องขังหญิงในเรือนจำ โดยข้อกำหนดกรุงเทพ มีจุดเริ่มต้นจากโครงการ “กำลังใจ” ซึ่งเป็นโครงการใน
 พระดำริของพระเจ้าหลานเธอ พระองค์เจ้าพัชรกิติยาภา โครงการดังกล่าวมีใจความสำคัญเกี่ยวกับประเด็น
 ความอ่อนไหวที่เกิดจากความแตกต่างทางเพศ โดยเฉพาะผู้ต้องขังหญิง เช่น โครงการยุติความรุนแรงต่อ
 เพศหญิง โครงการแม่และเด็กซึ่งใส่ใจเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้ต้องขังหญิงทั้งที่ตั้งครรภ์หรือ
 มีบุตรติดพัน รวมไปถึงการส่งเสริมอาชีพให้ผู้ต้องขังในแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง หลังจากที่โครงการ
 “กำลังใจ” ได้รับความสำเร็จจากดำเนินการโครงการภายในประเทศ พระเจ้าหลานเธอ พระองค์เจ้าพัชรกิติยาภา
 ทรงมีพระดำริที่จะผลักดันโครงการดังกล่าวให้ได้รับความยอมรับในระดับสหประชาชาติ โดยพระองค์
 ทรงผลักดันโครงการกำลังใจสู่ระดับนานาชาติด้วยการพัฒนาโครงการ Enhancing Lives of Female Inmates
 หรือกล่าวด้วยการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังหญิงและมาตรการที่มีไม่การคุมขังสำหรับผู้กระทำผิดหญิงขึ้นจน
 ผ่านการรับรองโดยองค์การสหประชาชาติ

ผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่าปัจจัยที่มีส่วนต่อการพัฒนาหลักสิทธิมนุษยชนของผู้ต้องขังหญิงในเรือนจำ ประกอบไปด้วย 1.ปัจจัยภายในประเทศ คือ บทบาทของผู้นำในการผลักดันข้อกำหนดกรุงเทพฯ และปัญหาด้านสิทธิผู้ต้องขังหญิงในประเทศ 2.ปัจจัยภายนอก คือ ปัญหาการขาดหลักปฏิบัติระหว่างประเทศในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังหญิง และสภาพระหว่างประเทศที่ทั่วโลกให้ความสนใจการพัฒนาหลักสิทธิมนุษยชน 3.ปัจจัยระหว่างประเทศ คือการผลักดันข้อกำหนดฯ ผ่านเวทีระหว่างประเทศในที่ประชุมใหญ่สมัชชาสหประชาชาติ จนทำให้ปัจจัยทั้งหมดรวมกันเป็นความร่วมมือระหว่างประเทศอันนำไปสู่การพัฒนาหลักสิทธิมนุษยชนของผู้ต้องขังหญิงในเรือนจำ

ผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่าข้อกำหนดกรุงเทพฯ มีผลต่อการพัฒนาหลักสิทธิมนุษยชนของผู้ต้องขังหญิงในเรือนจำในประเทศประเทศไทย และประเทศอื่น ๆ ที่นำไปใช้ โดยในส่วนของประเทศไทยข้อกำหนดกรุงเทพฯ โดยในส่วนของประเทศไทยมีการพัฒนา 4 ด้าน ประกอบไปด้วย 1. ด้านกายภาพของเรือนจำ 2. ด้านการปฏิบัติสำหรับผู้ต้องขังหญิง 3. ด้านความรู้ความเข้าใจของบุคลากรของเรือนจำ และ 4. ด้านงบประมาณในการดูแลผู้ต้องขังหญิง และในส่วนของต่างประเทศ ประเทศไทยมีการตั้งสถาบันเพื่อการยุติธรรมแห่งประเทศไทย (องค์การมหาชน) เพื่อติดตามผลและให้ความรู้เกี่ยวกับข้อกำหนดกรุงเทพฯ แก่ส่วนราชการของประเทศต่าง ๆ โดยปัจจุบันสถาบันเพื่อการยุติธรรมแห่งประเทศไทยกำลังมีความร่วมมือกับ ประเทศอาร์เจนตินา และประเทศฟิลิปปินส์

อภิปรายผลการศึกษา

จากการวิจัยพบว่าหลังจากที่ประชุมสมัชชาสหประชาชาติได้รับรองข้อกำหนดกรุงเทพฯ เป็นข้อกำหนดของสหประชาชาติสำหรับการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังหญิงในเรือนจำ และมาตรการที่มีใช้การคุมขังสำหรับผู้กระทำผิดหญิง (United Nations Rules for the Treatment of Women Prisoners and Non-Custodial Measures for Women Offenders) ประเทศไทยในฐานะผู้ผลักดันข้อกำหนดกรุงเทพฯ ได้มีการติดตามและขยายผลการปฏิบัติตามข้อกำหนดกรุงเทพฯ เป็นที่น่าพอใจ ภาครัฐบาลของประเทศไทยมีการจัดตั้งองค์การมหาชนเพื่อส่งเสริมการปฏิบัติตามหลักนิติธรรมและการพัฒนากระบวนการยุติธรรมทางอาญาและมีการริเริ่มหลักข้อแรก คือ ส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการอนุวัติข้อกำหนดสหประชาชาติว่าด้วยการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังหญิงและมาตรการที่มีใช้การคุมขัง หรือ “Bangkok Rules” เพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินกระบวนการยุติธรรมแก่หน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชนทั้งในประเทศและต่างประเทศ ทำให้เกิดเป็นจุดเริ่มต้นที่ดีสำหรับการพัฒนาสิทธิของผู้ต้องขังหญิงในเรือนจำ ยิ่งไปกว่านั้นผลของการวิจัย ข้อกำหนดกรุงเทพฯ กับการพัฒนาหลักสิทธิมนุษยชนของผู้ต้องขังหญิงในเรือนจำ ยังพบว่าความร่วมมือระหว่างประเทศถือเป็นปัจจัยที่สำคัญต่อการพัฒนาหลักสิทธิมนุษยชนของผู้ต้องขังหญิงในเรือนจำ จากการที่หลายประเทศเข้าร่วมกับประเทศไทยตั้งแต่การร่างข้อกำหนดฯ ช่วยเผยแพร่ และยกมือสนับสนุนข้อกำหนดกรุงเทพฯ ในเวทีสหประชาชาติ จนถึงปัจจุบันความร่วมมือระหว่างประเทศเกี่ยวกับข้อกำหนดกรุงเทพฯ และการพัฒนาสิทธิของผู้ต้องขังหญิงก็ยังคงดำเนินอยู่จากการประชุมระหว่างประเทศ รวมถึงการเข้าช่วยสนับสนุนโดยสถาบันเพื่อการยุติธรรมแห่งประเทศไทย

สำหรับประเทศไทยซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นของข้อกำหนดกรุงเทพฯ และเป็นแหล่งข้อมูลที่ผู้วิจัยเข้าถึงได้มากที่สุด ผู้วิจัยจึงเลือกใช้การสัมภาษณ์เชิงลึกในการเก็บข้อมูล โดยพบว่ากรมราชทัณฑ์เป็นหน่วยงาน

หลักที่ปฏิบัติหน้าที่อย่างสอดคล้องกับข้อกำหนดกรุงเทพฯ โดยตรงและมีสถาบันเพื่อการยุติธรรมแห่งประเทศไทยเป็นผู้ให้ข้อมูลและสนับสนุนการดำเนินงานตามข้อกำหนดกรุงเทพฯ และจากการวิจัยพบว่าหลังจากที่มีการรับรองข้อกำหนดกรุงเทพฯ อย่างเป็นทางการโดยสหประชาชาติ หลักสิทธิมนุษยชนของผู้ต้องขังหญิงในเรือนจำของไทยมีการพัฒนาไปอย่างมาก โดยเฉพาะการดูแลผู้ต้องขังหญิงมีกระบวนการตรวจค้นร่างกาย และการจัดกิจกรรมให้ความรู้ที่หลากหลายยิ่งไปกว่านั้นในเชิงนโยบายกรมราชทัณฑ์ได้มีการตั้งคณะทำงานเพื่อติดตามผลการปฏิบัติตามข้อกำหนดกรุงเทพฯ และเพิ่มงบประมาณในการดูแลผู้ต้องขังหญิงเพื่อให้การดำเนินงานของเรือนจำ และทัณฑสถานต่างๆ มีการพัฒนาหลักสิทธิมนุษยชนของผู้ต้องขังหญิงสอดคล้องกับข้อกำหนดกรุงเทพฯ มากที่สุด จึงสามารถสรุปได้ว่า จากผลการวิจัยครั้งนี้ข้อกำหนดกรุงเทพฯ สามารถพัฒนาพัฒนาหลักสิทธิมนุษยชนของผู้ต้องขังหญิงในเรือนจำได้อย่างเป็นที่น่าพอใจ

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการผ่านร่างข้อกำหนดในที่ประชุมสมัชชาสหประชาชาติ
2. ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบการพัฒนาหลักสิทธิมนุษยชนของผู้ต้องขังหญิงในประเทศไทยและประเทศอื่น ๆ

เอกสารอ้างอิง

- กรมราชทัณฑ์. (2524). **ข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำสำหรับปฏิบัติต่อผู้ต้องขังของสหประชาชาติ**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์กรมราชทัณฑ์.
- กระทรวงการต่างประเทศ. (2554). **สมัชชาสหประชาชาติสมัยที่ 65 รับรองร่างข้อมติเรื่อง ข้อกำหนดของสหประชาชาติสำหรับการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังหญิงในเรือนจำและมาตรการที่มีใช้การคุมขังสำหรับผู้กระทำผิดหญิง**. (Online). <http://www.mfa.go.th/humanrights/news/1-la>, 6 ตุลาคม 2557.
- โครงการกำลังใจ. (2554). **ข้อกำหนดกรุงเทพฯ**. (Online) <http://www.kamlangjai.or.th/th/terms.php>, 1 ตุลาคม 2557.
- ขจิต จิตตเสวี. (2550). **องค์การระหว่างประเทศ**. คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- โครงการกำลังใจ. (2554). **ข้อกำหนดกรุงเทพฯ**. (Online) <http://www.kamlangjai.or.th/th/terms.php>, 1 ตุลาคม 2557.
- พันธุ์สุรย์ ลดาวัลย์, ม.ล. (2536). **การกำหนดนโยบายต่างประเทศของไทย**. เอกสารวิชาการ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- นฤมิตร สอดสุข. (2524). **สัมพันธภาพทางการทูตระหว่างไทยกับสาธารณรัฐประชาชนจีน**. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิชย์.
- ศักดิ์ชัย เลิศพานิชพันธุ์ และคณะ. (2551). **โครงการวิจัยการสังเคราะห์วรรณกรรมและงานวิจัยเกี่ยวกับการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังหญิงและเด็กติดผู้ต้องขังในรอบ 7 ปี**. กรุงเทพฯ: สำนักงานปลัดกระทรวงยุติธรรม.

สำนักงานกิจการยุติธรรม. (2554). **ข้อกำหนดของสหประชาชาติสำหรับการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังหญิง
ในเรือนจำ และมาตรการที่มีใช้การคุมขังสำหรับผู้กระทำผิดหญิง หรือข้อกำหนดกรุงเทพฯ.**
กรุงเทพฯ: สำนักงานโครงการจัดทำข้อเสนอประเทศไทย กระทรวงยุติธรรม.

Barnett and Fennimore. (1999). **“The Power of International Organization”**. International Organization
Vol. 53(4).

Burchill, S. (2001). **Theories of International Relations**. London: Palgrave Macmillan.

Steins, J. (2004). **Introduction to International Relations, Perspectives and Themes**. London: Longman.